

პოლიტიკური პარტიები ბათუმში მეოცე საუკუნის დასაწყისში (1905 წელი)

ცარიზმის მმართველობის პერიოდში ქალაქ ბათუმისათვის განსაკუთრებით მშფოთვარე და დაძაბული იყო 1905 წელი. ქალაქში 1900 წელს დაწყებული მუშათა დემონსტრაციები, გაფიცვები და გამოსვლები, რომელთაც ტონს აძლევდნენ იქ არსებული პოლიტიკური პარტიები კულმინაციას აღწევს 1905 წელს.

იმ დროისთვის ეთნიკურად და სოციალურად ჭრელ ქალაქში არსებობდა რუსეთის იმპერიის მასშტაბით საკმაოდ მრავალრიცხოვანი პოლიტიკური პარტიები და მოძრაობები.

ჩვენ შევეცდებით წარმოვაჩინოთ ორგანიზაციული სიძლიერისა და მოსახლეობაში გავლენის მიხედვით, ბათუმში 1905 წელს არსებული პოლიტიკური სპექტრი.

ისტორიოგრაფიული, საარქივო და სამუზეუმო მასალებიდან ირკვევა, რომ 1905 წელს ბათუმში ფუნქციონირებდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბათუმის კომიტეტი ორი ფრაქციით – მენშევიკებით და ბოლშევიკებით, სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბათუმის ბიურო, სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის ორგანიზაცია, ეროვნულ-დემოკრატიული მოძრაობა, ანარქისტული პარტიის პატარა ჯგუფი, სომხური პოლიტიკური პარტიები „დამნაცუთიუნი“, „ჰნჩაკი“, „დროშაკი“, ებრაული პოლიტიკური ორგანიზაცია „ბუნდი“, რუსული ულტრანაციონალისტური პარტია „რუსი ხალხის კავშირი“.

პოლიტიკური პარტიების მიერ განხორციელებული მთავრობის საწინააღმდეგო გამოსვლების შედეგად 1905 წელს ბათუმში ფაბრიკა-ქარხნების უმრავლესობა დაიხურა, ვაჭრობა ჩაკვდა, დაცარიელდა ნავსადგური და მაღაზიები, ნავთობი იშვიათ შემთხვევებში იგზავნებოდა გემებით უცხოეთში, შეწყდა სამგზავრო რეისები, მოიშალა რკინიგზის მუშაობა. რევოლუციურ პოლიტიკურ პარტიებს მიტმასნილი პირები ეწოდნენ ფულის გამოძალვასა და მოსახლეობის დატეხრობებს. [13, 327].

1905 წელს ბათუმში არსებული პოლიტიკური პარტიებიდან ყველაზე ძლიერი ორგანიზაცია ჰქონდათ სოციალ-დემოკრატებს, რომლებიც ფრაქციულ დისკუსიებში იყვნენ ჩაფლული. [12, 27] რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ბათუმის ორგანიზაციაში იმ დროს ათასხუთასამდე წევრი ირიცხებოდა. [3, 33]

ფრაქციულ დისკუსიებში 1905 წლის აპრილამდე დომინირებდნენ ბოლშევიკები, ხოლო აპრილის ბოლოს ბათუმში ჩატარდა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის კომიტეტის არჩევნები, რომელიც უაღრესად დაძაბულ სიტუაციაში მიმდინარეობდა. ბათუმში ჩამოვიდნენ ნოე რამიშვილი და იოსებ ჯულაშვილი, რომლებმაც სამი დღის განმავლობაში უშეღავათო დებატები გამართეს ქალაქის მუშათა კლასის კრებებზე. შიდაპარტიული დისკუსია ხელჩართულ ჩხუბში გადაიზარდა. [15, 42] მენშევიკების გამარჯვება ბათუმის კომიტეტში მათ სასარგებლოდ გადაიხარა, ნოე ჟორდანიას ჩასვლის შემდეგ, რომელიც ბათუმში ორი კვირის განმავლობაში იმყოფებოდა. ბათუმის ათას ხუთასკაციანმა სოციალ-დემოკრატიულმა ორგანიზაციამ ნოე ჟორდანიას ხელმძღვანელობით აირჩია შვიდკაციანი მენშევიკური კომიტეტი. [6, 193-194]

1905 წლის აპრილიდან სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის ორგანიზაციამ მიიღო მენშევიზმის იდეური და ორგანიზაციული პრინციპები.

მენშევიკური ბათუმის კომიტეტი კარლო ჩხეიძის ხელმძღვანელობით (რომელიც კომიტეტში არ იყო არჩეული მაგრამ მათ აღიარებულ ლიდერად ითვლებოდა) წინა პლანზე აყენებდა მიტინგებისა და დემონსტრაციების ჩატარებას მთავრობის წინააღმდეგ და აქედან გამომდინარე უპირისპირდებოდა ბოლშევიკების მოთხოვნას შეიარაღებული აჯანყების დაწყების თაობაზე. 1905 წლის აპრილიდან ბათუმში მიმდინარე პროცესებმა ნათლად წარმოაჩინა მენშევიკების სტრატეგიისა და ტაქტიკის პოპულარობა.

პოლიტიკურმა ტერორმა რუსეთის იმპერიაში იმ დროს მაღალ დონეს მიაღწია. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიაც ტერორით ცდილობდა ხელისუფლების დეზორგანიზაციას. სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის ორგანიზაციაში ტერორისტული სისტემის მიმართ ორი განსხვავებული შეხედულება არსებობდა. მენშევიკები უარყოფდნენ ტერორის ამოქმედებას, ხოლო ბოლშევიკები მას მიიჩნევდნენ მიზნის მიღწევის უალტერნატივო საშუალებად. [7, 558]

მიუხედავად ფრაქციების განსხვავებული შეხედულებისა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის ორგანიზაციამ 1905 წლის

განმავლობაში მოაწყო 30-ზე მეტი ტერორისტული აქტი ცარიზმის მოხელეების წინააღმდეგ. [18, 144]

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის ორგანიზაციამ რევოლუციის აღმავლობის წელს (1905) „ბარცხანის გუბერნატორის“ ხელმძღვანელობით ბათუმში მოაწყო 25 იანვრის, 20 თებერვლის, 8 მაისის, 23 ოქტომბრის მუშათა მიტინგები და 28 ნოემბერ 1 დეკემბრის შეიარაღებული გამოსვლა კაზაკებისაგან ქალაქის დასაცავად. (თუმცა 28 ნოემბერ – 1 დეკემბრის შეიარაღებული აჯანყება ინტერპარტიული ხასიათის იყო). [19, 173]

1904 წლის ზაფხულში ბათუმში ჩამოყალიბდა სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბიურო, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ სვიმონ მდივანი, მემედ აბაშიძე, პარმენ საბაშვილი, ვასილ წერეთელი, ზია აბაშიძე და სხვები. [10, 15] 1905 წელს ისინი ბათუმში გამოსცემდნენ გაზეთ „გოლოს ბათუმას“. [8, 13-14]

სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბათუმის ბიუროსთან ახლო ურთიერთობაში იმყოფებოდნენ ნესტორ კალანდარიშვილი, გრიგოლ ქიქოძე და სევასტი ჭელიძე. [11, 377]

სოციალისტ-ფედერალისტური პარტია სოციალ-დემოკრატების შემდეგ ბათუმში 1905 წელს ყველაზე მძლავრ ორგანიზაციად ჩამოყალიბდა. [16, 294]

1905 წლის რევოლუციის დროს ბათუმში ოპოზიციის მიერ ჩატარებულ მიტინგებზე ერთ-ერთი ყველაზე აქტიური ორატორი იყო სოციალისტ-ფედერალისტი სვიმონ მდივანი. [9, 140-141]

1905 წლის 15 ნოემბერს ოდესიდან ბათუმში ჩამოასვენეს რუსი შავრაზმელების მიერ მოკლული მეცნიერი საბა კლდიაშვილი. „აზი-ზიეს“ მოედანზე ჩატარდა გრანდიოზული ანტისამთავრობო დემონსტრაცია. ამ დემონსტრაციაში მონაწილეობას იღებდა სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბათუმის ბიურო. [11, 380-381]

სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბათუმის ბიურო ემხრობოდა ცარიზმის წინააღმდეგ დემონსტრაციებისა და მიტინგების ჩატარებას, თუმცა მათ სამოქმედო არეალში ასევე შედიოდა ტერორისტული აქტების განხორციელებაც. მაგალითად ბათუმში ხშირად ჩამოდიოდნენ სოციალისტ-ფედერალისტი ტერორისტი ძმები ქიქავები, რომლებმაც რამდენჯერმე განახორციელეს ტერორისტული აქტი ადგილობრივი ხელისუფლების ჩინოვნიკთა წინააღმდეგ. [18, 13]

სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის ბათუმის ბიურო აქტიურ მონაწილეობას იღებდა 29 ნოემბერ – 1 დეკემბრის შეარაღებულ გამოსვლაში. სოციალისტ-ფედერალისტური პარტიის წარმომადგენელი ხელმძღვანელობდა 400 კაციან შეიარაღებულ რაზმს, რომელიც

ჩადგა ბათუმის ქუჩებში ბათუმელების ჯარისკაცებისა და კაზაკებისაგან დასაცავად. [5]

სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის კომიტეტი დაარსდა 1904 წელს. მას ჰქონდა არალეგალური სტამბა. კომიტეტში გაწევრიანებული იყვნენ ინტელიგენტები და მოსწავლე ახალგაზრდობა. სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის კომიტეტი მიზნად ისახავდა მუშათა და გლეხთა რევოლუციური მოძრაობის ორგანიზებას, თუმცა მათი გავლენა ბათუმის მოსახლეობაზე 1905 წლისათვის სუსტი იყო. [11, 374]

1905 წლის იანვარში სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის კომიტეტის წევრები იყვნენ საკარა (კომიტეტის ხელმძღვანელი), შტიმპელი, მიხაილოვი, გინკულოვი, ფეფელოვი და სხვა. [11, 376]

სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის კომიტეტს ჰყავდა ტერორისტთა რაზმი, რომელიც შედგებოდა კრიმინალური ელემენტებისაგან. ისინი ასრულებდნენ კომიტეტის დავალებებს ტერორისტული აქტების მოსაწყობად.

1905 წლის 30 აგვისტოს სოციალისტ-რევოლუციური პარტიის ბათუმის კომიტეტი ორასი მომხრით გაემგზავრა ქობულეთში და რკინიგზის სადგურში ჩაატარა მიტინგი ცარიზმის წინააღმდეგ გამოსვლების მოწოდებით. [2, 23-24]

საქართველოში 1905 წელს არსებობდნენ ეროვნულ-დემოკრატიული მოძრაობის ჯგუფები. ბათუმში ეროვნულ-დემოკრატიები თავს იყრიდნენ ივანე ანდრონიკაშვილის, ივანე მესხის და გრიგოლ ვოლსკის გარშემო. [4, 21] 1905 წელს ქალაქში გახშირებული უწესრიგობების გამო, ივანე ანდრონიკაშვილი და მისი ჯგუფი, თვითმმართველობის სახელით, ბათუმის გენერალ-გუბერნატორისგან ჯარისა და კაზაკების უმსგავსო მოქმედებების აღკვეთას მოითხოვდნენ. [5]

ბათუმის ქალაქისთავმა ივანე ანდრონიკაშვილმა 1905 წლის 2 მარტის საბჭოს სხდომაზე წარმოადგინა საკუთარი აზრი ცარიზმის „დამყარებული სახელმწიფო წყობილების“ შესაცვლელად. მან ხელისუფლებისაგან მოითხოვა სიტყვის, სინდისის, სარწმუნოების, კრებების, პრესისა და პიროვნების ხელშეუხებლობის უფლებები. [4, 21]

1905 წელს ბათუმში არსებობდა ანარქისტების მცირერიცხოვანი ჯგუფი, რომელთა შორის გამოირჩეოდნენ გ. გვაზავა, ი. სიხარულიძე, ი. დიხამინჯია, ს. გამსახურდია. ბათუმელი ანარქისტები სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ბათუმის კომიტეტის წევრებს ყაჩაღებს უწოდებდნენ, რის გამოც ხშირად იმართებოდა მათ შორის არა მარტო დისკუსიები, არემედ ხელჩართული ჩხუბიც. [8, 32]

ბათუმში 1905 წელს ფუნქციონირებდა სამი სომხური პოლიტიკური პარტია „დაშნაკცუტიუნი“, „დროშაკი“ და „ჰნჩაკი“. ბათუმში იმ დროს ცხოვრობდა დაახლოებით 30 ათასამდე კაცი, მათგან 5200 სული სომეხი, რაც შეადგენდა მოსახლეობის 17%. [14,115] საკმაოდ მრავალრიცხოვანი ბათუმელი სომხების უმრავლესობა „დაშნაკცუტიუნს“ უჭერდა მხარს, შემდეგ „ჰნჩაკი“ მოდიოდა, ხოლო ბოლოს „დროშაკი“. [1, 18-20]

„დაშნაკცუტიუნის“ პოლიტიკური ლიდერები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ბათუმში მძლავრი პოლიტიკური ორგანიზაციის ჩამოყალიბებას, რის გამოც ხშირად ჩამოდიოდნენ პარტიის ლიდერები სტეფანე ზორიანი და ანდრანიკ ოზანიანი. [17, 90]

1905 წელს „დაშნაკცუტიუნის“ ბათუმის კომიტეტში შედიოდნენ: სარიბეკ არუთიუნიანი (თავმჯდომარე), სუმბათ არუთიუნიანი, არზუმან ავაკოვი, გრიგოლ დანიელოვი, პარინ დარმანიანი, გრაცია ადამიანი, ქრისტეფორე დანიელიანი. [11, 377]

1903 წელს ბათუმში დაარსდა ებრაული პოლიტიკური პარტია „ბუნდი“, რომლის შემადგენლობაში ებრაელი მუშები იყვნენ გაერთიანებული. [1, 18]

1905 წელს „ბუნდის“ ლიდერები ბათუმში იყვნენ: დინინი (თავმჯდომარე), ჩერტოვი, შმაევსკი, ფეიგინი, გერტზონი, ჩერელკინი. [11, 377]

1903 წლიდან ბათუმში მოქმედებდა რუსული პოლიტიკური ორგანიზაცია „რუსი ხალხის კავშირი“. ეს იყო ტიპური ნაციონალისტურ-შოვინისტური პარტია, რომლის წევრები ცდილობდნენ გაეღვივებინათ შუილი ქრისტიანებსა და მუსულმანებს შორის. ისინი განსაკუთრებით აგრესიულები იყვნენ ქრისტიანი ქართველების მიმართ. [1, 18]

1905 წლის იანვარ-მაისისა და ოქტომბერ-დეკემბრის ბათუმის რევოლუციური პროცესების ძირითადი მამოძრავებელი ძალები იყვნენ იქ არსებული პოლიტიკური პარტიები. ეთნიკური და სოციალური სიჭრელე ბათუმში განაპირობებდა სხვადასხვა ეროვნული და სოციალური ინტერესების გამომხატველი პოლიტიკური პარტიების არსებობას.

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. აჭარის სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდი, საქ. 1520.
2. აჭარის ცენტრალური სახელმწიფო არქივი, ფონდი 1, საქ. 17.

3. ახვლედიანი ხ., 1905-1907 წლების რევოლუციის გამოცხადი აჭარაში, ბათუმი 1987.
4. გაზ. „ივერია“, 1905, 6 მარტი, №21.
5. გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1905, 4 დეკემბერი, № 2968.
6. გურული ვ., ვაჩნაძე მ., ქართული სოციალ-დემოკრატიის ისტორია, თბილისი, 1999.
7. გიორგაძე გრ., საზოგადოებრივი ურთიერთობა საქართველოში ბატონყმობის გადავარდნიდან პირველი რევოლუციამდე (1861-1905), თბილისი, 1928.
8. გოგოლიშვილი ო., საზოგადოებრივ პოლიტიკური ვითარება ბათუმის ოლქში რუსეთის პირველი რევოლუციის პერიოდში (1905-1907) თბილისი, 1994.
9. კლდიაშვილი დ., ჩემი ცხოვრების გზაზე, ბათუმი, 1984.
10. კომახიძე თ., მემედ აბაშიძე, ბათუმი, 1993.
11. მახარაძე ფ., ამიერკავკასია 1905 წელს, თბილისი, 1929.
12. საქართველოს ისტორია, XX საუკუნე, თბილისი, 2003.
13. სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, აჭარა III, ბათუმი, 2008.
14. სიჭინავა ვლ., ბათუმის ისტორიიდან, ბათუმი, 1958.
15. შარაძე გ., უცხოეთის ცის ქვეშ, წ. III, თბილისი, 1994.
16. შველიძე დ., პოლიტიკური პარტიების წარმოშობა საქართველოში, ფედერალისტები, თბილისი, 1993.
17. ჩაჩხიანი ა., დაშნაკთა ნაციონალისტურ-ექსპანსიონისტური იდეოლოგია და სომხეთ-საქართველოს 1918-1919 წლების ომი, თბილისი, 2007.
18. Чулок И. очерк истории Батумской коммунистической партии, Батуми, 1970.
19. ცქვიტარია პ., აჭარაში რევოლუციური მოძრაობის ისტორიის ნარკვევები (1890- 1914), ბათუმი, 1959.

Political Parties in Batumi (1905)

Summary

In 1905 in Batumi was functioning Russian Social Democratic Working Class Committee of Batumi, Socialist- Federalist Party Batumi Bureau, Social Revolutionary Party Batumi Committee, Group of National Democratic Movement, Anarchists Small Group, Armenian Political Parties „dashnaktsution“, „hachaki“, „droshak“ Jewish political Party „bundi“ and Russian Ultra National Chauvinistic Party „Union of Russian People“.

Among these political Parties in Batumi, The most influential was rsdwp Batumi Committee, which was divided into two factions.

Social Democratic Party Batumi Committee was the current revolutionary processes main ruling Opposition Political party in Batumi, in 1905.

Among the Georgian Political parties at that time in Batumi existed Socialist Federalist Party Batumi Bureau.

It couldn't have been formed like political party, but in Batumi functioned the group of national democrats led by Ivane Andronikashvili holding the same views as Ilia Chavchavadze .

Socialist Revolutionary Organization Batumi Committee influence at that time was insignificant.

In Batumi was also functioning Anarchist Small Group.

Armenian population interests in Batumi protected Political parties „dashnaktsutian“, „hachaki“, „droshak“.

From 1903 in Batumi existed Jewish political organization „bundi“.

A Tsarism interest in Batumi, in 1905 was protected by Ultra National Chauvinistic Party, „Union of Russian People“.